

Kitap Tanıtımı/Book Review

Kori N. Schake, *Safe Passage: The Transition from British to American Hegemony*, Harvard University Press, Cambridge: Massachusetts, 2017

Seyhan Sarica Kelle*

(ORCID: 0000-0002-1975-8757)

Makale Gönderim Tarihi
26.03.2024

Makale Kabul Tarihi
22.04.2024

Atıf Bilgisi/Reference Information

Chicago: Sarica Kelle, S., "Kitap Tanıtımı/ Book Review: Kori N. Schake, *Safe Passage: The Transition from British to American Hegemony*, Harvard University Press, Cambridge: Massachusetts, 2017", *Vakanüvis-Uluslararası Tarih Araştırmaları Dergisi*, 9/2 (Eylül 2024): 1726-1734.

APA: Sarica Kelle, S. (2024). Book Review/ Kitap Tanıtımı: Kori N. Schake, *Safe Passage: The Transition from British to American Hegemony*, Harvard University Press, Cambridge: Massachusetts, 2017. *Vakanüvis-Uluslararası Tarih Araştırmaları Dergisi*, 9 (2), 1726-1734.

2017 yılında Harvard Üniversitesi tarafından yayınlanan *Safe Passage: The Transition from British to American Hegemony* (Güvenli Geçit: İngiliz Hegemonyasından Amerikan Hegemonyasına Geçiş) başlıklı kitap, Stanford ve John Hopkins Üniversiteleri gibi ABD'nin önde gelen üniversitelerinde ders vermiş ve akademik çalışmalarda bulunmuş, bunun yanı sıra ABD Dışişleri, Savunma Bakanlığı ve Beyaz Saray Ulusal Güvenlik Konseyi bünyesinde görev almış Dr. Kori Schake tarafından kaleme alınmıştır.

* Dr., Bergama Belediyesi, Türkiye, seyhan.sarica@gmail.com.
PhD., Bergama Municipality, Turkey.

On iki bölümden oluşan kitap, uluslararası düzende on sekizinci yüzyıl itibariyle hüküm süren Birleşik Krallık hegemonyasının yaklaşık bir asır içinde kendi oluşturmuş olduğu hegemonik kuralların liberal ve hoşgörülü olmasının rol oynamasıyla öncesinde koloni durumunda olan ABD'nin hegemonik atılımlarını gerçekleştirme fırsatı bulduğunu ve böylece Birleşik Krallık'tan ABD'ye savaşız bir hegemonik geçişin gerçekleştiğini öne sürmektedir.

İlk bölümünün kuramsal bağlamın açıklanmasına atfedilen kitap, ABD'nin demokratikleşebildiği ve liberalleşebildiği ölçüde Birleşik Krallık ile eşit düzeye gelebildiği ve sonrasında kendi hegemonik düzenini kurduğunu vurgulayarak, normatif temellerde uluslararası düzene sirayet eden ABD gücünün hegemonik olabildiğini ifade etmektedir. Kuramsal çerçevede kapsamlı bir şekilde Keohane ve Nye başta olmak üzere Neoliberal teorisyenlerin güvenlik ve liberal normatif değerler vurgusuna referans veren Schake, yapısal liberalizm kuramının öncüsü Amerikalı akademisyen ve teorisyen John Ikenberry'nin izinden giderek ABD'nin oluşturduğu liberal uluslararası düzen ışığında demokrasinin evrenselliğinin günümüz uluslararası düzeninin tek dayanak noktası olduğunu vurgulamaktadır. Bu sayede, 11 Eylül saldırıları, Irak'ın işgali ve özellikle 2008 küresel krizi sonrasında sorgulanma aşamasına giren Amerikan hegemonyasının Çin'e devri yönündeki tartışmalara da cevap vermeyi kitabın son bölümüne bırakmış olan Schake, kuramsal çerçeve bünyesinde Çin'in ABD muadili bir hegemonik düzene sahip olamayacağı yönündeki normatif temelleri görüşlerini öne çıkarmaktadır. 1978 itibariyle dâhil olduğu küresel kapitalist sistemde Çin'in her koşulda siyasi temellerde otoriter bir devlet olduğunu vurgulayan Schake, uluslararası düzenin Doğu ya da küresel Güney'in etkisi altında olmasının muhtemeliyatından ısrarla uzak durmaktadır.

Kitabın, ABD merkezli siyaset yapımı çevrelerine hitap ettiği ve yazıldığı dönemin ABD Başkanı Trump'ın '*Make America Great Again*' sloganı eşliğinde düşünüldüğünde Amerikan iç siyasetinin beklentilerinin tam olarak karşıladığı izlenmektedir. Ancak, küresel çapta süregelen sosyal çalkantıların ABD içinde de görüldüğü ve Doğu-Batı, Kuzey-Güney, beyaz-beyaz olmayan diğer bütün grupları kapsayacak şekilde Asyalı, siyahi, yerli vs. düşünüldüğünde ABD'nin

demokratik ve normatif değerlerinin uluslararası düzende güç dengelerini değiştirme yönündeki kabiliyetinin günümüz küresel sorunlarına bir çözüm getirmediği görülmekle birlikte, Schake'nin böyle bir kaygısının da olmadığı yapılan kritik okuma ile anlaşılabilir.

Liberal kurumsalcılık ve yapısal liberalizm teorilerinin eklenerek Amerikan hegemonyasının inşa sürecinde normatif unsurlara ağırlık verilen çalışma, Amerikan hegemonyasına geçiş savaşı gerçekleşmiş bir süreç olarak öne çıkarmakla birlikte bu durum daha önceki hegemonik geçişlerde görülmemiş bir devir-teslim şekli, dolayısıyla 'güvenli geçiş' olarak tarihte nevi şahsına münhasır bir olaydır.

Sürecin savaşı gerçekleşmesinde öne çıkan unsurlar dokuz tarihsel süreç bünyesinde aktarılmaktadır. Söz konusu süreçler normatif değerlerin, Anglo-Sakson siyasi kültürün ve demokratik değerlerin belirleyici olduğu süreçler olarak öne çıkarılmaktadır. İlk tarihsel süreç olarak işlenen 1823 Monroe Doktrini'nin ilanı ve uygulanması Birleşik Krallık'ın hoşgörüsü ve önceki hegemonik güçlerden ayrılan bir şekilde güç kullanmayacak ölçüde eşi benzeri olmayan bir hegemon olmasına dayandırılmıştır. Napolyon Savaşları sonrasında Birleşik Krallık Avrupa güçler dengesinin baskın gücü olarak çıkmasına rağmen, ekonomisi hala yüksek vergiler ve alt kesimleri korumasız bırakan bir şekilde kurgulanmıştır. Ancak, Viyana Kongresi'nde Birleşik Krallık, Avusturya ve Burbon Fransa'sı ile işbirliği yaptığı ve somut terimlerle ele alındığında 1840'a kadar Birleşik Krallık'ın politik ekonomik açıdan dominant güç, dolayısıyla uluslararası düzenin kuralları koyan aktörü olduğu ifade edilmektedir.

1823'e kadarki ABD dış politikası ise uluslararası sistemin kurulu güçlerinin kurallarının Yeni Dünya'ya ulaşmasında uğraş veren yardımcı aktör olarak konumlandırılmıştır. Bu dönemde, Birleşik Krallık kaynaklı ticari kısıtlamalar, ABD bandıralı gemilerdeki denizcilere haciz gelmesi, korsan saldırıların ABD gemilerine el koymasını engellemek gibi ABD'nin öz savunma endişeleri vardı. Monroe doktrini bütün bu uğraşlardan çok farklı yönde bir hareket olarak ilan edilmiştir. 'Avrupa Aydınlanmasının Amerikan versiyonu' olarak ifade edilen Monroe doktrini ABD'nin Avrupa tarzı bir güç olmayacağını diğer devrimcilerle aynı safta olacağını ifade etmekle birlikte, Amerikan dış politikasının genişlemeci emellerinin Batı'ya ilerlemesinde bir araç olmuştur.

Arka plan olarak verilen 1815 itibariyle Birleşik Krallık'ın Latin Amerika bağımsızlık hareketlerine karşı olan tavrına Başkan Jefferson'un 'Fransa New Orleans'ı himaye altında tutarsa biz de İngiltere ile birlikte hareket ederiz' yönündeki yorumunu referans veren *Güvenli Geçit*, Anglo Sakson birleşmesinin temellerini söylemsel çerçeve aktarmaktadır. Diğer yandan, Anglo-Sakson ortak bölgesi olan Oregon eyaletinin güneyinde bulunan Alta Kaliforniya'yı Rusya'nın ticari üs olarak ilan etmesi üzerine Monroe doktrininin Rusya'ya da bir mesaj içerdiği vurgulanmaktadır. Monroe doktrini sadece Avrupa'nın Karayipler'deki mevcudiyetine karşı değil Amerikalıların Batı'ya ilerlemesine engel teşkil eden Avrupalı yerleşimcilere de bir uyarı niteliğindedir. Schake, bu dönemde İngiltere Dışişleri Bakanı Alfred Canning'in açıkça Amerikan gücünü kabul ederek Amerikan desteğini aradığı yönündeki ifadeleri Canning'in döneme ait prensip açıklamalarının (statement of principles) Monroe doktrininin kurucu liderler olan Madison ve Jefferson dönemlerinde tasarlandığını ve Birleşik Krallık'ın onayı ile ilan edildiğini öne sürmektedir.

1840'lara gelindiğinde ABD'nin Batı'ya genişlemesiyle yükselişe geçen Oregon sınır anlaşmazlıkları Monroe doktrininin etkisinin Birleşik Krallık dış politikasında neredeyse sıfırlandığını göstermiş ve iki güç arasında yeni ve çekişmeli süreç başlamıştır. Zira bu dönemde Birleşik Krallık, Amerika'nın işgal edilmemiş kısımlarını Monroe dâhilinde görmediğini ve buraların Birleşik Krallık ve Avrupa devletleri tarafından da sömürgeleştirilmeye açık olduğunu açıklamıştır.

Bir iç tehdit olarak betimlenen Amerikan İç Savaşı üçüncü tarihsel süreci oluşturmaktadır. 1861-1865 yılları arasında cereyan eden savaş Birleşik Krallık-ABD ilişkileri çerçevesinde işlenmiştir. Bu süreç, öncesinde rakip güçler olan ABD ve Birleşik Krallık arasında ayrılıkçı Konfedere Eyaletlerin davasını tanıma etrafında şekillenen çekişmeli bir atmosfere sahne olmuştur. Öyle ki, Schake, Amerikan İç Savaşı sırasında Birleşik Krallık'ın kişi başına düşen GSMH'sında %14.1 büyüme ve bu dönem İngiltere'sinin ekmek fiyatlarında % 14.3 azalma olduğunu kaydetmektedir. Bu dönem Birleşik Krallık'ta merkantilist ve toprak sahibi grupların Amerikan İç Savaşı'nda Konfederasyon'a bakışı olumlu olmuştur. Schake ise bu süreçte, ABD'nin İrlanda ve İskoçya kökenli vatandaşlarına işaret ederek ulusal güvenliği tehdit eden unsurların

Birleşik Krallık'ta tetiklenmesinin gündeme alınacağını ifade eden Amerikan Moskova büyükelçisinin sözlerinin ortak kültürel unsurların önleyici ve barışçıl çözümlere ulaşmadaki etkisine dikkat çekmiştir. Bu örnek olay üzerinden Birleşik Krallık hegemonyası döneminde dış politika tercihlerinin uzlaştırma ve uyumlaştırma motifleriyle örüldüğünü kaydeden Schake, bu durumu iki unsur üzerinden temellendirmektedir. 1) Birleşik Krallık siyaset yapımcılarının savaşın maliyetinden haberdar olması, 2) Birleşik Krallık siyasi kurumlarının demokratikleşmesi.

Beşinci tarihsel süreç, Amerikan İç Savaşı sonrası hayata geçirilme girişimlerinin yoğunlaştığı açık kader algısının ulus tanımının mühendisliğinde işlevini incelemektedir. Karşılaştırmalı olarak analiz edildiğinde, bu süreçte Amerikan ekonomisi güçlenirken Birleşik Krallık ekonomisinin 1870'lerin durağan ekonomik koşullarına doğru evrildiği kaydedilmektedir. Savaş sonrası düzende köleliğin kaldırılması, yerlilerden toprak elde etmek ve Güney'in ayrılmasının önüne geçmek üzere yürütülen Amerikan Cumhuriyetçilerinin ideolojilerine sürülen leke yönündeki algının kaldırılmasında etkin olmuştur. 1870'lerde İngiliz elitlerinin ABD ekonomisinin dinamizminin sonuçlarının farkına varmış olması, İngiltere Başbakanı Benjamin Disraeli'nin 1872'de 'ABD Atlantik'e uzun gölgeler atıyor ve güç dağılımına alışılmışın dışında muazzam nitelikler kazandırıyor' yönündeki sözleriyle gündeme oturmuştur. Yine bu dönemlerde, Britanyalı filozof G. Lowes Dickinson, dünyanın geleceğinin Amerika'da olduğunu ve radikal ve özsel olarak ABD'nin barbar bir ülke olduğunu kaydetmiştir.

Altıncı tarihsel süreç olarak kaydedilen Venezuela Krizi, kamuoyunun ve demokratik unsurların iki ülkenin savaşmamasındaki etkisine örnek olarak detaylandırılmıştır. Krizin nedeni, 1895 yılında Birleşik Krallık kolonisi British Guiana'nın sınırları nedeniyle Venezuela ile giriştiği sınır çatışmasında Venezuela Monroe Doktrini çerçevesinde ABD hakimliğini talep etmiştir. Bu süreçte, Birleşik Krallık'ın ABD'nin hakemlik (*arbitrage*) yönünde tekrarlanan taleplerine duyarsız kalmasına karşın Başkan Cleveland, Kongre'de İngiltere'ye savaş açabileceği ve Kongre'de bunun kabul edilmesine yönelik bir atmosfer oluştuğu kaydedilmektedir. Birleşik Krallık-ABD ilişkilerinin ısınma ve hatta kopuş aşamasına geldiği ifade edilen sürece yönelik Schake, bu dönemde

kamuoyunda çıkan gazete başlıklarının İngiltere ile kardeşlik/dayanışma duygularını desteklediğini ve iki toplumun da temsili siyasete dayanan temelleri nedeniyle savaşa girilmediğini öne sürmektedir. Burada, ABD’de Britanya adası genelinden ve özellikle İrlanda asıllı olan büyük göçmen toplumun etkisine dikkat çeken Schake, temsili siyasi kültürün ve göçmen toplumun ABD’nin demokratik ve liberal hegemonyasında belirleyici unsurlar olduğunun altını çizmektedir.

ABD’nin uluslararası arenaya çıkışını da kapsayan kırılma noktaları 1895 yılı Venezuela borç krizinde ABD’nin Birleşik Krallık’ın sömürgesi ile olan anlaşmazlıkta yürüttüğü hakemlik sonrasında gelişen bir ‘sameness’ (aynılık) ve 1916 itibarıyla Birleşik Krallık donanmasının savaş durumunda kan kaybetmeye başlayarak 1920’lerin başı itibarıyla ABD’nin Washington Deniz Gücü Anlaşmaları (Washington Naval Treaties) üzerinden Birleşik Krallık’a gücünü dayatma konuma gelmesi olarak açıklanmaktadır.

Tarihsel düzlemde kaleme alınmış olan kitap hegemonik geçişi hem çok çekişmeli hem de iki güç arasındaki ilişkilerin koşulluluğunun gözetildiği bir süreçte gerçekleştiğini ifade eden Schake, Birleşik Krallık’tan ABD yönüne gerçekleşen güç transferinde iki ülke arasındaki ortak özelliklere ve benzer siyasi kültürlerin belirleyiciliğine işlenen her tarihsel süreçte yer vermektedir. Schake’ye göre, iki ülkenin siyasi kültüründe kamuoyunun önemli rol oynaması hegemonik geçişin sonunda Birleşik Krallık’ın daha demokratik Amerika’nın ise olduğundan daha emperyalist bir özellik kazanmasında etkili olmuştur. 1870’lerde ABD’nin Batı’ya genişlemesinin emperyalist özellik göstermesi bunun yanı sıra Birleşik Krallık’ın daha demokratik ve barışçıl bir yayılma siyaseti izlemesi buna örnek olarak verilmiştir.

Schake, 1880’ler itibarıyla Birleşik Krallık’ın hükmetmekte olduğu imparatorluğun maliyetini devretmeye çabası içinde olmasını hegemonik düşünle açıklamaktadır. Öyle ki, demiryollarının yayılımı üzerinden gerçekleşen teknolojinin coğrafi yayılımı, Birleşik Krallık’ı imparatorluğun idame ettirilmesine mali açıdan gücünün yetmeyeceğine ikna etme sürecine getirmiştir. Buna karşılık, ABD, kendi imparatorluğunun maliyetini paylaşırabileceği bir düzen kurmuştur. Bu düzende ABD, daha az güçlü ülkelere koruma sağlarken kendi gücünü de meşrulaştırmış oluyordu. Bu duruma örnek olarak Japonya

verilmekle birlikte, yüzyılın sonunda ABD'nin İspanya'ya karşı giriştiği altıncı tarihsel sürecin konusu olan İspanyol-Amerikan Savaşı'nda Birleşik Krallık'ın ABD'nin yanında olması siyasi kültürlerin benzerliğine ve demokrasilerin birbirini desteklediğine dayandırılmaktadır.

Çalışmanın normatif değerlere verdiği ağırlık kabul edilmekle birlikte, bu süreçte Birleşik Krallık'ın Güney Afrika'da giriştiği son yayılmacı savaşta hem ekonomisinin yorgun düşmüş olduğu hem de Avrupa Devletler Sistemi içinde kredibilitésinin düşüşte olduğu maskelenmiş olan kitap, bu yönüyle Anglo-Sakson değerlerinin yükseltildiği bir çalışma olmuştur. Dolayısıyla, kitabın üzerinde durduğu hegemonya kavramının işleyişi Anglo-Sakson düzeninin idame ettirilmesi ve bunun demokrasi ve liberal uluslararası düzen çerçevesinde yürütülmesi olmakla birlikte Schake, hegemonyayı küresel kuralları koyma ve işletme kabiliyeti olarak tanımlamaktadır.

Sömürgecilik yarışı üzerine, Schake, ABD'nin bu konuda daha etkin olabilmek için gerekli olan gücü olmadığını ve bu konuda zamanlamanın belirleyici olduğunu ifade etmekle birlikte Amerikan siyaset yapıcılarının izlediği Amerikan pragmatizmi ve Amerikan istisnacılığını normatif temellerde normalleştirilmesinin örneklerini vermektedir. Birinci Dünya Savaşı'nda yükselen güç Almanya'ya karşı hali hazırda zayıflamış olan Birleşik Krallık'ın ABD'nin savaşa girdiği ifade edilen yedinci tarihsel süreçte, Schake Birleşik Krallık'ın bu süreçte sömürgelerini kaybetmekten endişe duyduğunu ancak yine de sömürgeci yapısında herhangi bir düzenlemeye gitmemekle, Birleşik Krallık hegemonyasının koyduğu kuralların hegemonik düzenin sonunu getirdiğini öne sürmektedir.

Sekizinci tarihsel süreç, Birleşik Krallık'ın ayrıcalıklı konumunun sonlandığını ispatlayan 1922-23 yılları Washington Denizcilik Anlaşmaları (Washington Naval Accords) olarak kaydedilmektedir. Anlaşmalar çerçevesinde Birleşik Krallık'a Fransa, İtalya ve Japonya ile eşit denizcilik haklarının verilmesi Birleşik Krallık'ın uluslararası düzende mevcut konumunun sonunu getirmiştir.

Sharp relief (sert kurtuluş/nöbet değişimi) olarak ifade edilen ve İkinci Dünya Savaşı'nı konu alan dokuzuncu ve son tarihsel süreç, Amerikan hegemonyasının liberal uluslararası düzende resmi kuruluşuna işaret etmektedir. *Relief* kelime anlamıyla dilimizde yardım

ve kurtuluşa işaret etmekle birlikte, Schake'nin esasında bu savaşın Almanya ve Japonya'nın dünya düzenine güvenlik tehdidi oluşturmuş olmaları için akademik boyunu oluşturduğunu dile getirmesi ve Birleşik Krallık'ın çözülmesine bir yardım teşkil ettiğini ifade etmesi dikkate değer nitelikte bir tarihsel analizdir. Zira ABD'nin savaşa giden süreçte söylemsel boyutta verdiği mesajlarda tarafsızlık ilkesinin benimsemekle birlikte, 1939-1941 arasında Birleşik Krallık'ın dayanma yetisini dikkatle izlediği kaydedilmektedir. Savaşın bir diğer boyutunun da 1895'te Venezuela krizinde üstün gelen kardeşlik ilkeleri ve 1914 ve sonrasında Birinci Dünya Savaşı'nda Birleşik Krallık ile aynı safta olmanın bir tekrarı olacak şekilde ABD donanmasının 'Amerikan okyanusu haline gelmiş olan' Pasifik'te Birleşik Krallık'a yardım ettiğini açıklayan Schake, ABD tarihi, siyasi süreçleri, Amerikan güvenlik stratejisi literatürüne içeriden bir göz olarak bu kitabıyla önemli bir katkı sunmaktadır.

Kitabın sonuç kısmında Çin'in bir sonraki hegemon olma ya da ol(a)mama tartışmalarına bir açıklama getiren Schake, orta gelir tuzağı, dışlayıcı kurumlar ve açık olmayan bir ekonominin Çin'i uluslararası düzende hegemonik güç olmaya taşıyamayacağını vurgulamaktadır. Diğer yandan Schake, Çin'in bölgesel güç olma çabalarının küresel güç olmakla eşdeğer olduğunu çünkü Amerikan hegemonyasının da aslında Monroe doktrini ile bir nevi açılış sürecini gerçekleştirdiğini açıklamaktadır. Amerikan hegemonyasının tarihin sonu olduğuna ilişkin çalışmalara atıfla Schake, günümüzde Çin'in ABD ile eşit hatta daha yüksek düzeyde seyreden sanayi üretkenlik ve teknolojik inovatif kapasitesine yönelik ise aynı sonuçların liberal ve özgür demokrasilerde olduğu Çin gibi otoriter kapitalizm temelinde çalışan bir ekonomide de kaydedilebileceğini ancak uluslararası düzende bu yöne olacak hegemonik geçişin barışçıl değil, güç kullanarak gerçekleşebileceğini kaydetmektedir. Bu açıdan, Schake'nin yaklaşımının normatif temelleri savunmada demokrasiden uzaklaşma yönüne gittiği görülmekle beraber, mevcut düzenin Çin'in lehine çalıştığını kaydetmesi ise bu konuda ısrarcı bir Amerikan yaklaşımının olduğu sinyallerinin uluslararası düzenin aktörlerine farklı düzeylerde iletme çabası olarak görülebilir. Zira, Schake'nin kitabının yayınlanmasının ardından Birleşik Krallık merkezli bir araştırma ve düşünce kuruluşu olan International Institute for Strategic Studies (IISS)'a Genel Direktör Yardımcısı olarak atanmış olması, Çin'in yükselişine yönelik uluslararası sistemin mevcut

ve önceki hegemonları tarafından ele alınması tasarlanan önleyici politikalara bir işaret olarak algılanabilir.

Kitap, Amerikan bir akademisyen ve siyaset yapımcı tarafından kaleme alınmış olan bir kitap, ABD iç ve dış politikasının yapım süreçlerinin içsel bir sesi olma koşulunu yerine getirmektedir. Bu bağlamda ABD'yi ve ABD'nin uluslararası düzenin dinamiklerine yaklaşımını anlama ve anlamlandırma amacı taşıyan genel okuyucu kitlesinin yanı sıra, Amerikan dış politikası, tarihi, ekonomik, güvenlik ve stratejik düşüncesi ve icraatları üzerine çalışan akademisyen ve özellikle uluslararası siyaset yapımçıların okuması faydalı olabilecek bir eserdir.